

IVANYTSKA N. A. Definition of “quality competence” upperclassmen as didactics physics problem.

The conception “quality of competitions” is determined in article on the basis of philosophic, pedagogical and methodic literature. It's use conceptions that was proposed in modern science researches.

Keywords: *competence, didactics of physics, quality of education, quality education.*

УДК 378.141:159.9:629.73(045)

Ковалькова Т. О.
Національний авіаційний університет

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

У статті обґрунтовується стан підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі. Приділена увага аналізу результатів констатувального етапу педагогічного дослідження, які дали змогу обґрунтувати завдання проведення формувального експерименту.

Ключові слова: *психолог, професійна діяльність, авіаційна галузь, готовність, анкетування, психодіагностичний інструментарій.*

Теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки передбачає експериментальну перевірку обґрунтованих положень.

Проведення констатувального експерименту є складним та важливим завданням, головна проблема якого полягає в обґрунтованому, індивідуальному доборі методів. Констатувальний експеримент слід розглядати як складову цілісного педагогічного експерименту, в якому констатувальному етапу відводиться важливе завдання повного з'ясування стану проблеми, що визначається, та окремих шляхів подальшого дослідження [1, с. 71].

Метою констатувального експерименту, проведеного нами зі студентами напряму підготовки 6.030102 “Психологія”, які навчаються в Національному авіаційному університеті, було визначення стану готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі.

Для визначення стану підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі нами були використані такі емпіричні методи організації педагогічного дослідження – анкетування, опитування, бесіда, спостереження та психодіагностичний інструментарій.

Учасниками експериментального дослідження були студенти першого, другого та п'ятого курсів, які навчались за освітньо-кваліфікаційними рівнями “бакалавр”, “спеціаліст” та “магістр”.

Для проведення дослідження були підготовлені анкети. Перша з них складалася із 7 запитань, інша – із 18. Анкета для студентів 1 та 2 курсу містила запитання щодо визначення причин вибору студентами фаху психолога та навчання в авіаційному ВНЗ; запитання, пов'язані з виявленням особливостей цієї професії; її об'єкта; з уточненням вроджених властивостей, які можуть сприяти професійній придатності майбутніх психологів; особистісних характеристик, які повинен мати психолог. Студентам пропонувалось скласти професійний портрет фахівця-психолога з урахуванням особливостей комунікативної, мовленнєвої поведінки, специфіки емоційної сфери, етики людини з урахуванням протипоказань щодо вибору професії психолога. Анкета для студентів випускного курсу містила, крім зазначених вище запитань, ще й такі: які професійно важливі якості необхідні спеціалісту сфери “людина-людина”; яким має бути емоційний стан практичного психолога; вимоги до когнітивної, вольової сфер практичного психолога; чи готові студенти психологічно до професійної діяльності психолога; посади, на яких після оволодіння фахом психолога хотілось би працювати студентам; готовність до діяльності за фахом, в яких аспектах підготовка потребує вдосконалення; вибір сфери майбутньої діяльності (психолог у закладах освіти, психолог у сфері медицини, психолог у військовій галузі, психолог у спортивній галузі, психолог в авіаційній галузі); які спеціальні знання, уміння та навички отримані для роботи психологом в авіаційній галузі; за рахунок вивчення яких дисциплін, участі в яких видах навчальної діяльності вони сформовані; почуття при отриманні направлення на роботу психологом у структурні підрозділи авіаційної галузі; проблеми роботи в авіаційній галузі.

Дослідження опитування студентів 1 та 2 курсів дало змогу виявити їх непідготовленість до професійної діяльності психолога і в тому числі до роботи психолога в авіаційній галузі. По-перше, при опитуванні студенти 1 курсу не змогли визначити вроджені властивості, які можуть сприяти професійній придатності майбутніх психологів, не мали відповідних знань щодо професійного портрета фахівця-психолога тощо. В означенні особливостей даної професії більшість студентів визначили такі: спілкування з людьми, допомога у вирішенні проблем, вміння зрозуміти, почути, підтримати. На нашу думку, це свідчить про низький рівень освіченості студентів 1 та 2 курсів щодо цієї професії та низький рівень мотивації щодо вибору професії психолога, поверховість знань про зміст його діяльності.

Аналіз відповідей студентів 5 курсу на запитання щодо готовності до професійної діяльності психолога засвідчив, що 22% респондентів відповіли, що вони готові, а 41% – ні, бо потрібна практика. І лише 1% студентів хотіли би працювати психологом в комісії відбору льотного екіпажу.

Нами було досліджено, що 34% опитаних як спеціальні знання, уміння та навички, отримані в університеті для роботи психологом в авіаційній галузі, виділили загальні теоретичні знання про авіаційну галузь, специфіку роботи в авіаційній галузі та місце психолога в ній. Більше половини опитаних наголошували на відсутності знань, особливо стосовно авіаційної галузі, недостатності досвіду, практичної діяльності. Отже, згідно з даними констатувального етапу експерименту існує необхідність навчання практичним знанням та умінням студентів-психологів для ефективної майбутньої професійної діяльності.

Слід зазначити, що більшість студентів як 1, 2, так і 5 курсів не змогли правильно скласти професійний портрет фахівця-психолога з урахуванням особливостей (комунікативної, мовленнєвої поведінки; емоційної сфери; етики людини). Водночас студенти 5 курсу надавали більшого значення отриманню практичних знань та умінь про особливості діяльності операторів технічних систем в авіації та їхньої психіки. Нами було досліджено, що при отриманні направлення на роботу психологом у структурні підрозділи авіаційної галузі 11% студентів почували б себе розгублено; 15% – невпевнено; 12% – невпевнено, так як не цікавляться екстремальними видами діяльності та психологічним супроводом цих професій; 17% – налякано, адже нічого в цьому не розуміють; 15% – погано, так як бояться відповідальності і не в змозі допомогти персоналу при стресових та екстремальних ситуаціях.

Це анкетування, а також проведене опитування, бесіда та спостереження за студентами свідчать про низький рівень мотивації щодо вибору професії психолога, поверховість знань про зміст діяльності психолога, про функціональне призначення його діяльності, відсутність знань про специфіку роботи в авіаційній галузі й зумовлює потребу цілеспрямованої підготовки психолога до роботи в цій галузі.

Наступним етапом було визначення стану готовності до роботи в авіаційній галузі, який перевірявся з використанням інформації щодо структури готовності та критеріально-діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки.

Для перевірки сформованості мотиваційної складової особистісного компонента готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки була використана методика

діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері О. Ф. Потьомкіної [2, с. 641-648].

Результати дослідження вказують на те, що рівень сформованості мотивації до діяльності у сфері авіації в більшості майбутніх психологів – репродуктивний (низький). Це може бути пояснено тим, що під час навчання у вищому навчальному закладі не проводилася цілеспрямована робота щодо впровадження навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки та циклу самостійного вибору навчального закладу, спрямованих на особистісну й професійну самореалізацію студентів саме в авіаційній галузі.

При вивченні сфери ціннісних орієнтацій особистісного компонента готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі, ми керувалися методикою М. Рокича “Ціннісні орієнтації” [2, с. 637-641]. Система ціннісних орієнтації визначає змістовну сторону спрямованості особистості студента і складає основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції та філософії життя.

З інтерпретації отриманих результатів бачимо, що ранжуючи цінності, студенти на перші позиції найчастіше ставили “абстрактні” цінності: любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною), щасливе сімейне життя. Тобто респонденти не готові вдосконалюватися і саморозвиватися, у них не сформована готовність до професійної діяльності та відповідальність за результати своєї праці. Так як цінності професійної самореалізації в ієрархії цінностей стоять нижче, ніж цінності особистого життя, то досліджувані не готові до професійної діяльності за фахом психолога в авіаційній галузі.

Найбільш важливими студенти для себе вважають такі інструментальні цінності: непримиренність до недоліків у собі й інших, життєрадісність (почуття гумору), вихованість (гарні манери), високі вимоги до власного життя. На середні позиції здебільшого ставлять цінності справи, альтруїстичні цінності, цінності самоствердження, цінності прийняття інших і цінності спілкування. Це пояснюється відсутністю бажання взяти на себе відповідальність у професійній діяльності психолога, допомогти клієнту, виразити співпереживання, самостійно дисциплінувати себе і заохотити до роботи. Цінності професійної самореалізації, а також цінності справи є середньо значимими ціннісними орієнтаціями для студентів-психологів. Це дає змогу зробити висновок про те, що готовність психолога до професійної діяльності в авіаційній галузі необхідно формувати у сучасних умовах ВНЗ.

Наступною досліджуваною нами підскладовою особистісного компонента готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі є емоційна, яка передбачає розвиненість та

контрольованість емоційної сфери особистості фахівців-психологів. За методикою діагностики "перешкод" при встановленні емоційних контактів В. Бойка нами було виявлено окремі перешкоди встановлення емоційних контактів у майбутніх психологів [2, с. 591-593]. Емотивний підкомпонент особистісного компонента готовності, на нашу думку, є особливо вагомим внаслідок забезпечення психологом довірливого емоційного спілкування, емпатійного слухання, консультування, встановлення емоційного контакту з клієнтом.

Таким чином, серед основних перешкод при встановленні емоційного контакту з клієнтами у майбутніх психологів діагностовано невміння управляти емоціями, а також неадекватний прояв емоцій. Творчий рівень розвитку емоційної підскладової не був виявлений ні в експериментальній групі (ЕГ), ні в контрольній групі (КГ). Таким чином, у ході діагностики було виявлено необхідність розвитку у майбутніх психологів емотивної підскладової особистісного компонента готовності до діяльності в сфері цивільної авіації.

При проведенні експерименту нами також було досліджено рівень розвитку комунікативних та організаційних умінь майбутніх психологів як показників інтерактивного компонента готовності до професійної діяльності в авіаційній галузі за допомогою методики на виявлення комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2) [2, с. 581-583]. Продуктивний рівень розвитку комунікативних умінь мають 8,3% респондентів ЕГ і 6,1% КГ. А творчий рівень взагалі відсутній як у студентів-психологів в ЕГ, так і в КГ. Така ситуація свідчить про неспроможність великої кількості досліджуваних ефективно здійснювати психологічну діяльність, що вимагає від навчально-виховного процесу вищої школи створення необхідних умов для професійної підготовки студентів.

При дослідженні когнітивного компонента готовності студентів-психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі нами було отримано репродуктивний (низький) рівень поінформованості студента про роботу в сфері цивільної авіації та особливості функціонування галузі.

Висновки. Проведений констатувальний експеримент дав змогу виявити недоліки формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки та спланувати процес проведення формувального експерименту. Отримані на констатувальному етапі дослідження результати вказали на те, що ця наукова проблема має актуально-перспективний характер і підтвердили конструктивність подальшої постановки проблеми в ході формувального експерименту.

Використана література :

1. Ляшенко В. С. Констатувальний етап експериментального дослідження з формування пізнавальної самостійності студентів технічних спеціальностей : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка / В. С. Ляшенко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Вип. LVIII. – Ч. III. – Слов'янськ : СДПУ, – 2011. – С. 71-79.
2. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методика и тесты : учебное пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара : Изд. дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.

КОВАЛЬКОВА Т. О. Состояние подготовки будущего психолога к профессиональной деятельности в авиационной отрасли.

В статье обосновывается состояние подготовки будущих психологов к профессиональной деятельности в авиационной отрасли. Уделено внимание анализу результатов констатирующего этапа педагогического исследования, которые позволили обосновать задачи проведения формирующего эксперимента.

Ключевые слова: психолог, профессиональная деятельность, авиационная отрасль, готовность, анкетирование, психодиагностический инструментарий.

KOVALKOVA T. O. State of future psychologists' preparation for professional work in aviation industry.

The article justifies the state of preparation of future psychologists for professional work in aviation industry. Special attention is devoted to the analysis of the results of ascertaining step of pedagogical research which allowed to ground the tasks of formative experiment.

Keywords: psychologist, professional activity, aviation industry, readiness, questionnaire, psychodiagnostical tools.

УДК 377.02:377.8

**Ковальова К. В.
Вінницький національний аграрний університет**

**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ІНЖЕНЕРІВ-АГРАРНИКІВ:
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ**

Розглянуто зміст поняття “комунікативна компетентність”, дослідженого українськими та зарубіжними вченими. Автори по-різному визначають структуру комунікативної компетентності фахівців (мовна, мовленнєва, соціокультурна, стратегічна та прагматична компетенції; когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти), але безсумнівною є те, що складові, які дослідники включають в це поняття, є невід’ємною частиною комунікативної компетентності.

Ключові слова: компетентність, аграрна освіта, комунікація.

Зовнішня та внутрішня політика України, входження нашої держави до європейської та світової спільноти ставлять нові завдання перед освітянами. Відповідно до Закону України “Про освіту” одним із головних завдань сучасної освіти є формування комунікативної компетентності на